

Taciti Annalium

Liber Secundus

Съдържание:

Събитията през 16 година

А. Вълнения на Изток 1-3.

Съперничества при партите

Реакциите в Армения 3-4.

В. Експедиция на Германик срещу германите 5-6.

Подготовка на кампанията - 7.

Поход срещу хатите - 8.

Дебаркиране на армията в устието на река Емс - 9-10.

Разговори и разпавии между Арминий и брат му Флав - 11.

Преминаване на Везер. Батавите попадат на засада от херуските - 12-15.

Германик и Арминий окуражават армиите си - 16-18.

Победата на римляните в долината на Идиставизо - 19-22

1. По времето на консулите Сизена Статилий Тавър¹ и Луций Либон² настъпили размирици в царствата и римските провинции на изток, чието начало поставили партите³, които презирали като чужденец царя си, когото

¹ Тавър е негов прякор.

² Сизена Статилий и Луций Либон били консули през 16 г. сл. Хр. За скалъпени обвинения срещу братя на Луций Либон и неговата смърт виж 26 – 32 глави. Двамата братя, Луций и Марк Скрибоний Либон Друз били по майчина линия (майка им била Помпея) внуци на Секст Помпей, правнуци на триумвира Гней Помпей Велики. Скрибония, първата съпруга на Октавиан, им била пралеля.

³ Партите (или парни) са номадски ирански народ, дошъл на Иранското плато от Централна Азия. Те са ненадминати ездачи, известни с партската стрелба - изстрелвали стрела обърнати назад при пълна скорост. Изглежда силата на ранната Партска държава е преувеличена от древните историци, намиращи се под впечатлението на съвременната им могъща империя.

Сведенията за партите са оскъдни. Те нямат собствена литература и писмените сведения за тях се състоят от външни описания на конфликтите им с римляните, гърците, евреите и, на другия край на пътя на коприната, с Китай. Дори наименованието им за самите тях е спорно, поради липса на местни записи. Най-доброто предположение е, че те са наричали империята си Ераншахр. Силата на партите се дължи на комбинация от партизански действия на конните номадски сили с достатъчна организираност за изграждане на обширна империя, въпреки че държавата им никога не достига силата на двете Персийски империи. Изглежда васалните царства съставят голяма част от тяхната територия, а елинистичните градове се ползват с известна автономия.

През 1 век пр.н.е. партите се намесват често в политиката на източното Средиземноморие от своята столица Ктезифон в Месопотамия. Те се сблъскват с римляните, когато успяват да победят армията на Крас в битката при Кара (53 пр.н.е.).

те бяха поискали и приели от Рим, макар че той бил от рода на Арсакидите⁴. Това бил Вонон⁵, даден като заложник на Август от Фраат. Тъй като Фраат, макар че бил отблъснал войските и римските военачалници⁶, показал всички знаци на уважение към Август и му бил изпратил част от потомството си, за да заздрави приятелството им, не толкова поради страх от нас, колкото от недоверие във верността на собствените си хора.

2. След смъртта на Фраат и на последвалите го царе в кървави вътрешни размирици, в Рим дошли пратеници от партските първенци, които да поканят Вонон, най-големия от синовете на Фраат. Август сметнал това за голямо уважение към него и отрупал Вонон с пари. Варварите също го приели както хората обикновено се радват при възкачване на нов владетел. Сетне ги обзел срам: партите са се изродили, за да поискат цар от другия край на земята, покварен от възпитанието, дадено му от враговете; тронът на Арсакидите вече се смятал и раздавал като римска провинция. Къде била отишла славата на тези, които съсекли Клас и прогонили Антоний, ако начело на партите стои роб на Август, изгърпял толкова години робство? А и сам Вонон засилвал негодуванието им, понеже бил чужд на нравите на предците си – рядко ходел на лов, бил равнодушен към заниманията с коне. Колчем се появявал из градовете, все бил носен на носилка и изпитвал презрително отращение към родните празненства. Осмивана била и гръцката му свита и запечатаната⁷ евтина домашна посуда. Достъпността и откритата му услужливост, добродетели чужди на

Установили се в по-голямата част от земите на старата Персийска империя, партите се превръщат в най-големия съперник на Рим, чиито източни кампании никога не засягат тежко гъвкавата и донякъде децентрализирана Партска империя, като в същото време обезкръвяват Рим.

Техни владетели през първи век от н. е. са :

Фраат 2 пр.н.е. - 4

Ород III 4–7

Вонон I 7–11

Артабан III 11–38

Готариз II 38–51

Вардан 39–47

Вонон II 51

Вологаз I 51–78

Пакор II 78–79

Артабан IV 79–81

Пакор II 81–115

⁴ Арсакиди (Аршакиди, арменски Аршакуни) царска династия, управлявала древна Партия. Основана през 247 пр. н. е. от Аршак I, може би от номадското племе парни, чиято връзка с думата парти е предмет на спорове, или, според арменски източници, от ефталитски произход, който се обявява за независим от Селевкидското царство в отдалечените области на Северен Иран.

⁵ Вонон I.

⁶ Има се предвид поражението на Марк Антоний през 36 год. пр.н.е.

партите, били смятани за чужди пороци и понеже били непознати на техните нрави, еднакво мразели и хубавото и лошото у него.

3. И така поканили Артабан, от рода на Арсакидите⁸, израснал сред дахите⁹, който, макар и да бил разбит при първото сражение, събрал нови войски и отново завладял партското царство. Победеният Вонон намерил убежище в Армения¹⁰, тогава без цар, между държавите на партите и римляните, ненадеждна и за двете страни, първо заради престъплението на Антоний, който под маската на приятел примамил цар Артавазд¹¹ и го оковал във вериги, а после го и убил. Синът му Артаксиас, заради спомена за стореното на баща му, бил враждебен към нас, защитил себе си и държавата си като се опирал на силата на Арсакидите. След като и Артаксиас бил предателски убит в заговор от роднините си, Август пратил на арменците Тигран¹², а Тиберий го възкачил на престола¹³. Нито властта

⁷ По римски образец Вонон е имал оловен пръстен-печат, с който се е разписвал и бележел заключените врати.

⁸ Династията на Арсакидите:

Арташес (Артаксиас) I (цар 189—159, стратег (спарапет) от 200 пр. н.е.)

Тигран I, син (159—123)

Артавазд I, син (123 – 95).

Тигран II Велики, племенник. (95 – 56/5)

Артавазд II, син (56/5 – 34, убит 30)

Александър, син на Марк Антоний (34 – 33/2)

Арташес II, син (33/2 – 20)

Тигран III, брат (20 – 10)

Тигран IV, син (10 – 5)

Ерато, сестра (съвладетелка)

Артавазд III, син (5 – 4)

Артавазд (самозванец 1 – 2 сл. Хр.)

Ариобарзан, син на Артабаз, цар на Аратопена (2 – 4)

Артавазд IV, син (4 – 6)

Тигран V, внук на Ирод, царя на Юдея (6 – 10)

Вонон, цар Партия (10 – 15)

Ород, син на Артабан III, царя на Партия (15/6 – 18)

Арташес III (Зенон), син на Полемон, царя на Понт (18 – 34)

Аршак I, брат (34 – 35)

Митридат (Мирдат), брат на Фарсман I, царя на Иберия (35 – 37) и (47 – 51)

⁹ Скитско племе, обитавало земите на изток от Каспийско море. Още Вергилий ги описва като неукротими. Според някои днешен Дагестан в Северен Кавказ.

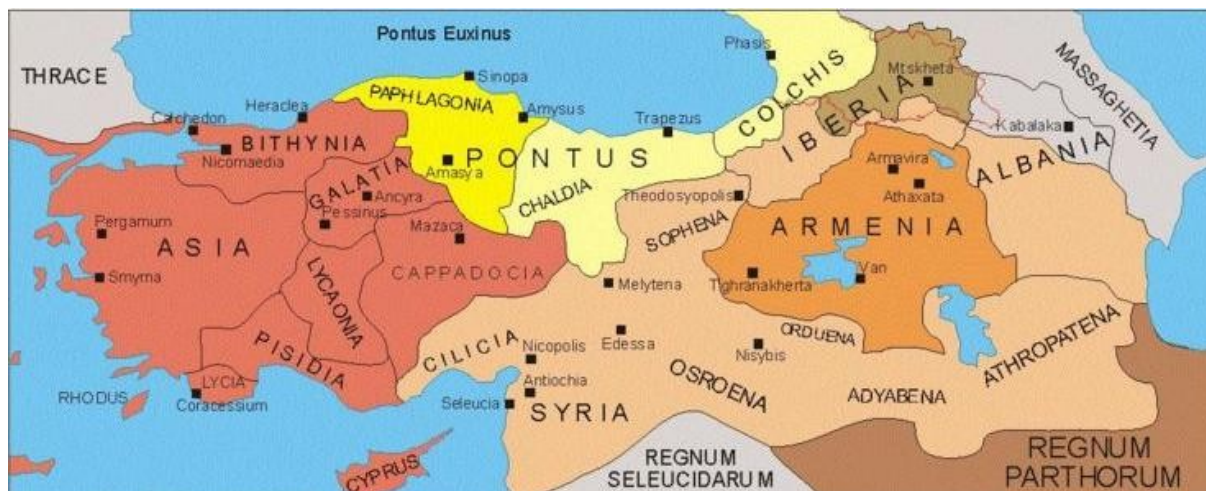
¹⁰ Древно царство, основано от Артаксиас I през 190 г. пр. н.е. след окончателното разпадане на държавата на Александър Велики. По време на своя зенит 95-66 г. пр.н.е. Армения разширила териториите си от Сирия и Киликия до Кавказ, след това царството отслабнало. От 19 г пр. н.е. била постоянно бойно поле между Рим и Партия.

¹¹ Син на победения от Лукул и Помпей Тигран Първи.

¹² Тигран III.

¹³ Виж текста на Mon. Ancyr. V 24. Armeniam maiorem interfecto rege eius Artaxia cum possem facere provinciam, malui maiorum nostrorum exemplo regnum id Tigrani, regis Artavasdis filio, nepoti autem Tigranis regis, per T. Neronem tradere, qui tum mihi privignus erat.

на Тигран, нито тази на децата му продължила дълго, макар че по чуждоземен обичай се свързани в брак и управлявали заедно¹⁴.

Източното Средиземноморие и Мала Азия през I в. пр. н.е. - I в. от н.е.

4. След това, по заповед на Август, на трона бил издигнат Артавазд и бил свален не без известна вреда за нас. Гай Цезар¹⁵ бил назначен да усмири Армения. Той поставил начело на арменците Ариобарзан от мидийците¹⁶, когото те радушно приели заради отличителната му телесна красота и прекрасна душа. След случайната смърт на Ариобарзан, те не изтърпели за царе неговите потомци. След като опитали и управлението на жена, на име Ерато, скоро прогонили и нея. Несигурни и отслабени повече, защото били без владетел, отколкото по свободен избор арменците приели беглеца Вонон в царството си. Но тъй като Артабан започнал да го заплашва, Вонон имал ненадеждна опора сред арменците, а ако трябвало да бъде бранен с наша сила, щяла да избухне война с партите, проконсулт на Сирия Силан Критски¹⁷ го повикал при себе си, държал го под охрана, като

¹⁴ Сина му Тигран IV и дъщеря му Ерато. Позовавайки се на чуждоземния обичай, Тацит вероятно е имал предвид брака на Птолемей и Клеопатра в Египет, на Мавзол и Артемизия в Кария и т.н.

¹⁵ Гай Юлий Цезар (20 г. пр. н.е. – 4 г. от н.е.) по-познат като Гай Цезар, най-големият син на Марк Агрипа и Юлия, дъщерята на Август. Родното му име е Гай Випсаний Агрипа, но след като бил осиновен от Август, името му е променено на Гай Юлий Цезар.

¹⁶ Мидийци или меди, азиатско племе, понякога общо наименование за персите, партите или асирийците. Царството им, разположено на южния бряг на Каспийско море, било превзето от персите през VI век пр. Хр., възстановено след разпадането на империята на Александър, после унищожено окончателно от партите. Останки от дворци и изящни образци на изкуството им са открити напоследък в иранските провинции Гилан, Занджан, Казвин и столицата Техеран.

¹⁷ Силан бил управител на Сирия от 11 година от н.е. е бил отзован от Тиберий на следващата година, 17-та. Наследил го Гней Пизон.

му оставил разкоша и царския титул. Как Вонон замислял да избяга от този фарс, ще разкажем, когато му дойде времето.

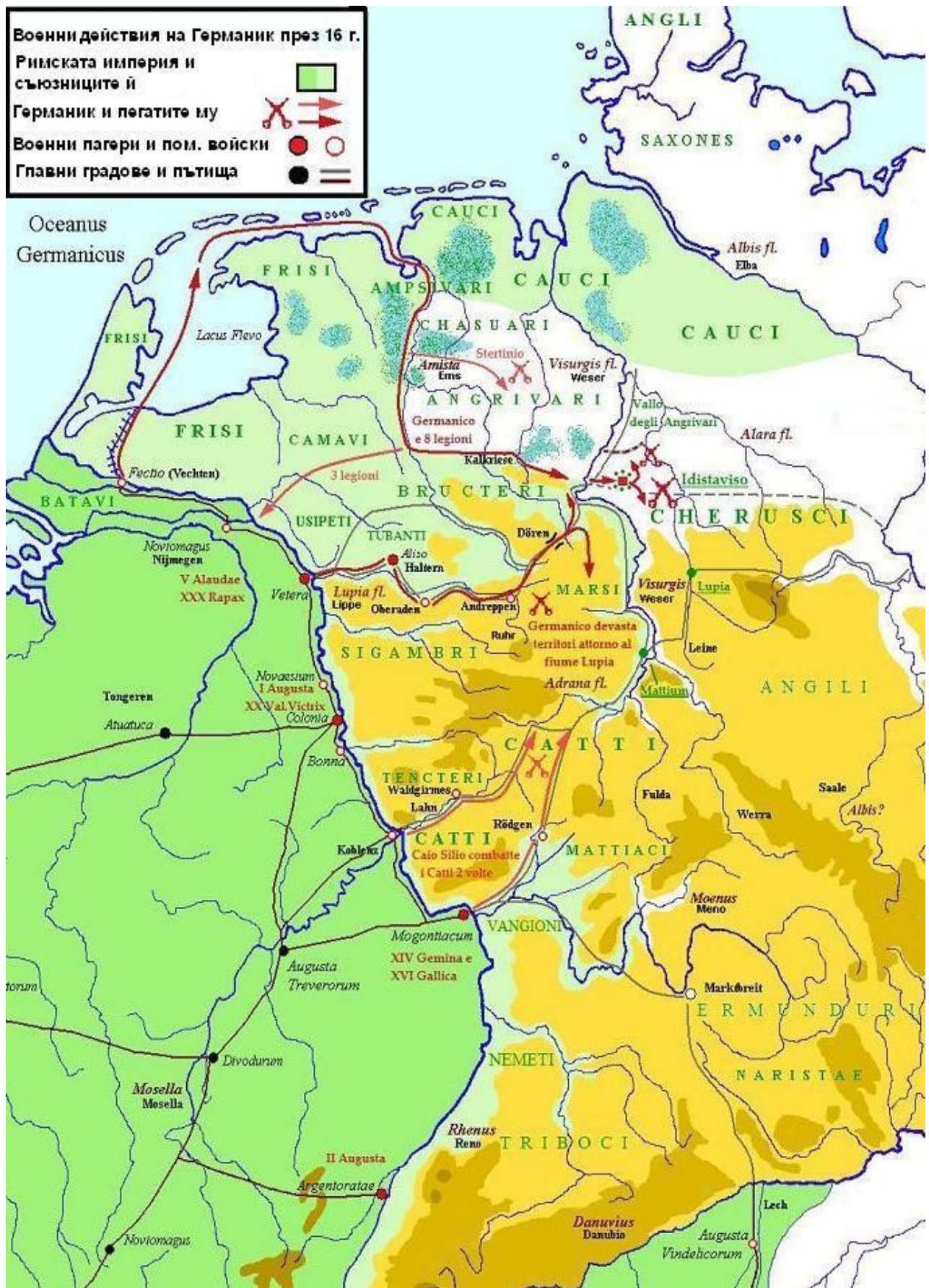
5. Впрочем вълненията на Изток протичали много удобно за Тиберий, защото били предлог да отдалечи Германик от преданите му легиони, и като го назначи за управител на нови провинции, да го изложи едновременно на коварства и превратности. Германик обаче, колкото по-силна била предаността на войниците към него и колкото по-голяма била неприязънта на чичо му, толкова по-упорито се стремял да ускори победата си и обмислял хода на сраженията и какви обрати или успехи му се били случили за вече три години водене на война. Знаел, че германите могат да бъдат победени в истинска битка и с боен строй и на подходящи равни места, защото те се възползвали от горите и блатата си, от късите лета и ранните зими. В битките срещу германите армията му била съсипана не толкова от раните си, колкото от големите преходи и загубата на оръжия. Галските провинции вече не били в състояние да снабдяват римската армия с коне, а дългата походна колона на обоза била много уязвима за засади, трудна за охраняване. Но ако се навлезе в Германия по море, нападението щяло да бъде удобно за римляните – морето е тяхна собственост, а непознато за враговете. Същевременно войната можело да се започне по-рано и легионите и припасите да се докарат по вода, а конниците и конете превозени по устията и теченията на реките щели да пристигнат със свежи сили в самото сърце на Германия.

Германик

Тиберий

Военните действия на Германик през 16 г. от н. е.

6. И така натам насочил вниманието си, след като изпратил Публий Вителий и Гай Анций да съберат данъка на галските провинции. Изграждането на флота било възложено Силий, Антей и Цецина. Било пресметнато, че са достатъчни хиляда кораба и бързо били построени: някои с малка водоизместимост, с тесен нос и тясна кърма и широка палуба, за да понасят вълните по-лесно. Някои кораби били с плоски дъна, че да засядат без повреди, повечето, снабдени с рул от двете страни, че при внезапна промяна на движението на греблата да бъдат насочени и отпред и отзад. Много били покрити с палуби, за да могат да се придвижват метателните машини, еднакво годни за превозване на коне и за провизии, понеже били снабдени с платна, с бързи гребла и със смелостта на войниците щели да вдъхват ужас дори с внушителния си и страшен външен вид. Островът на батавите¹⁸ бил определен за сборен пункт, заради лесния за акостиране бряг, за събиране на войски и подходящ за прехвърляне на войски през реката и по време на сраженията. Тъй като Рейн в цялото си продължение има едно единствено русло или обтича незначителни острови и при границата на земята на батавите се разделя сякаш на две реки, като запазва името си и стремителното си течение, с което минава през Германия, докато не се влее в Океана. От галския бряг течението му е по-широко и по-слабо, местните жители го наричат с друго име, Вахал¹⁹, сетне това име също се сменя с името Моса²⁰, и от огромно устие се влива в същия Океан.

7. Германик обаче, докато докарвали корабите, заповядал на легата Силий с леко въоръжени пехотинци да осъществи нападение срещу хатите. Самият той, след като чул, че крепостта на река Лупия²¹ е била под обсада, повел шест легиона натам. На Силий не му се отдало да свърши нещо

¹⁸ Батавите са германско племе, населявало делтата на Рейн, днешна Холандия. Цезар ги споменава в „Записки за Галската война”, IV, 10, а Тацит в „Германия”, 29 и „История”, IV.

¹⁹ Сега река Ваал, южен ръкав на Рейнската делта. По средата на течението си се свързва с река Маас при днешния холандски град Горкум.

²⁰ Река в Галия, днес Маас или Мьоз (на [френски](#): Meuse; на [холандски](#): Maas) голяма [река](#), която извира от [Франция](#), пресича [Белгия](#) и [Холандия](#) и се влива в [Северно море](#) чрез общата [делта на Рейн-Маас-Шелда](#). Дължината ѝ е около 925 [км](#), а речният басейн - около 36 000 км².

²¹ Историците на римската империя наричат Ализо крепостта, издигната 11 г. пр н.е. от Друз при вливането на река Елизо в Липе с цел да имат опорна точка вътре в пределите на племената бруктери, хати, херуски и сигамбри. Тази крепост била разрушена след поражението на Вар през 9 г. от н., но през 15 г. възстановена от римляните. След една година Ализо била обсадена от германите и освободена от Германик. През 47 година римляните се отказали от нея завинаги. Немските учени са имали продължителни спорове относно точното разположение на крепостта, според едни Ализо е древното име на реката Алм, до Падерборн.

заради внезапно разразилите се дъждове, освен да грабне скромна плячка и жената и дъщерята на Арп, вожда на хатите, Германик нямал възможност да се сражава, понеже германите се разпръснали при слуха за идването му. Те обаче били разрушили гробната могила в памет на легионите на Вар и издигнатия наскоро жертвеник на Друз. Пълководецът възстановил олтара в чест на баща си и самият той с легионите си минал в тържествен строй. Сторило му се ненужно да издига нова надгробна могила. И цялата земя между крепостта Ализон и река Рейн била здраво укрепена с нови гранични съоръжения и валове²².

8. Вече била пристигнала и флотата, Германик, когато били изпратени провизиите и били разпределени корабите за легионите и съюзните войски, навлязъл в канала, чието име било Друз²³, и помолил баща си да се отнесе благосклонно към сина си, дръзнал да се заеме със същото начинание, по примера и заради спомените за бащините планове и дела, достигнал с благополучно плаване през езерата и океана чак до река Амизия²⁴.

Германик оставил флотата си на левия бряг в устието на реката и сбъркал, тъй като войниците трябвало да се насочат към сушата откъм десния бряг на реката. Така били пропилены повече дни в строене на мостове.

Конницата и легионите смело пресекли първите наводнени низини, в които приливът все още не бил настъпил. После помощните войски и батавите сред тях, като наскочали във водите и показвали уменията си да плуват, строеят се нарушил и някои се издавили. Докато Германик се занимавал с построяването на лагера си, му било съобщено за отцепване на ангриварите²⁵ в тила му. Изпратеният веднага Стертиний с конница и леко въоръжена пехота отмъстил с огън и меч за тяхната измяна.

9. Река Висургис²⁶ протичала между войските на римляните и херуските. На нейния бряг се спрял Арминий с други първенци на племето. Запитал дали Германик е пристигнал и след като му отговорили, че вече бил дошъл, помолил за разрешение да говори с брат си. Този брат служел в нашата армия, казвал се Флав, бил с безупречна преданост, макар че преди няколко години загубил окото си под командването на Тиберий. След като му било позволено²⁷, пристъпил напред и бил поздравен от Арминий, който, след като освободил свитата си, изискал стрелците, разположени на нашия бряг, да отстъпят назад. След като те се разотишли, попитал брат си

²² Диги през блатата.

²³ Този канал е излизал от Рейн надясно, до отделянето на река Ваал, и се е свързвал с река Исел, Нидерландия.

²⁴ Днес река Емс.

²⁵ Германско племе в днешна Долна Саксония. През Средновековието се е наричало Engern.

²⁶ Днес река Везер, началните ѝ притоци са Вера и Фулда. Влива се в Северно море с естуар. Дълга е 724 км, а водосборният ѝ басейн е 46 000 км². Плавателна за морски кораби до град Бремен.

²⁷ На това място текстът е повреден.

откъде се било появил белегът, загрозяващ лицето му. Когато братът му разказал къде и кога, той го запитал каква награда бил получил. Флав рекъл, че заплатата му била увеличена, че получил огърлица и венец, както и други войнски отличия, а пък Арминий започнал да го осмива, че това били евтини награди за робското му положение.

Паметникът на Арминий в Тевтобургската гора, Германия

10. После започнал спор. Флав говорил за величието на Рим, за мощта на Друз, за суровите наказания за победените, за милостта, приготвена за този, който се предаде, че нито съпругата, нито сина на Арминий били смятани за врагове, Арминий пък говорил за дълга към родината, за свободата на предците, за изконните богове на Германия, за майка им, съпричастна с молбите му и да не предпочита да е предател и отстъпник към близките и целия народ, вместо да е вожд. Постепенно стигнали до обиди и дори от реката помежду им нямало да бъдат възпрени да се сбият, освен ако дотичалият Стертиний не удържал преливащия от гняв Флав, който искал оръжие и кон. Виждало се, че отсреща Арминий, сипещ заплахи, призовавал римляните на бой. В речта си бил подхвърлил много неща на латински, понеже бил служил в римската войска като предводител на съплеменниците си.

11. На следващия ден войската на германите се разположила от другата страна на Висургис, а Германик, като сметнал, че не е присъщо на пълководец да излага легионите си на опасност, преди да са издигнати мостове и разположени отряди да ги охраняват, изпратил само конница през брод на реката. Тя била командвана от Стертиний и Емилиий, с ранг на примипулари²⁸, които нападнали от различни страни, за да объркат врага. Хариовалда²⁹, вождът на батавите, се втурнал, където течението е най-бързо. Херуските с престорено бягство го подмамили в равнина, заобиколена от планински хълмове. След това, след като се появили внезапно, връхлетели отвсякъде, отблъснали противника, преследват

²⁸ Центурион на първата манипула триари.

²⁹ Хариовалда (неизв. – 16 от н.е.), вожд на батавската конница, съюзник на римляните. Споменат е от Тацит само тук.

отстъпващите и част от германите се сблъскват със събраните в кръг батави като някои германи влизали в ръкопашен бой, някои – в отдалечен. Хариовалда, след като дълго удържал на вражеското настъпление, насърчил своите хора да се съберат плътно и да разкъсат напиралите срещу тях тълпи херуски, сам той като се впуснал сред най-гъстите вражески редици, се озовал посред летящи стрели и с пронизан под него кон, рухнал, а и много знатни батави около него. Останалите били спасени от гибел или със собствени сили или от притеклата се на помощ конница със Стертилий и Емилиий.

12. Германик, след като преминал Висургис, научил от донос на беглец, че Арминий бил избрал място за сражението, че и други племена са се събрали в свещена гора, посветена на Херкулес³⁰, че щели да предприемат нощно нападение над лагера. Той се доверил на този донос, а и през цялата нощ се виждали сигнални огньове, също и съгледвачите, приближили се до врага, докладвали, че са чули цвилене на коне и шум от многобройна и безпорядъчна тълпа. И така, докато наближавал решителният момент, Германик мислел, че трябва внимателно да разбере настроеността на войниците, той разсъждавал точно как да стори това с достоверен резултат. Трибуните и центурионите съобщавали по-често приятни, отколкото достоверни новини, освободените роби имали робски души, у приятелите му раболепието било голямо. Ако се свиквало събрание на войниците, там също, което малцина подемали, другите одобрявали шумно. Той можел да погледне дълбоко във войнишките души, само ако те по време на войнишкото ядене споделяли насаме и без надзор надеждата и страховете си.

13. Привечер, след като излязъл от авгурал³¹, през тайни и непознати за часовете места, с един спътник, покрил раменете си с кожа на див звяр, обходил улиците на лагера, спирал се до палатките и се наслаждавал на похвалите за себе си, когато един величаел благородството на пълководеца, друг хвалел осанката му, мнозина издръжливостта и вежливостта му, постоянната му ведрина в сериозно и в шега и давали да се разбере, че трябва да му се отплатят в битката, и заедно с това те щели да се прославят и отмъстят на вероломните предатели на мира.

Междувременно един от враговете, знаещ латински език, след като пришпорил коня си към вала, със силен глас обещал от името на Арминий на този, който дезертира, жени и земи с дневна дажба от сто сестерции, докато траела войната. Тази дързост разпалила гнева на легионите – казвали: „Нека само да дойде денят, нека да се завърже сражение,

³⁰ Става въпрос за върховния бог на батавите Тунар (Thunar) или Донар (Donar).

Латинското му наименование е Hercules Magusanus. Храмът му се е намирал в днешния холандски град Емпел (Empel), където все още има останки от него.

³¹ Авгуралът е място, в което се извършвали ауспициите (птицегадания); в лагера авгурал бил устройван в отделна палатка, вдясно от палатката на пълководеца

войниците ще завладеят германските земи и че ще отведат жените им, ще приемат обещанието на Арминий като предзнаменование, че жените и имуществото на враговете са определени за плячка”. Почти около третата нощна стража³² имало нападение срещу лагера ни, без да могат враговете да хвърлят и стрела, след като видели, че кохортите са застанали в близък строй пред укрепленията и че няма никакъв пропуск в отбраната.

14. Същата нощ Германик сънувал хубав сън - видял се да принася жертва и понеже официалната му тога била опръскана с кръвта на принасяното в жертва животно, да получава по-хубава от ръцете на баба си Ливия Августа. Окрилен от знамението, понеже и птицегаданията предвещавали успех, свикал събрание и разяснил какво е предвидила мъдростта като подходящо за предстоящата битка. Разяснил още, че римските войници били добри не само в полетата при сражение, но ако използва и ума си, и в горите и планинските клисури. Огромните щитове и твърде дългите копия на варварите не биха могли да се носят добре сред стволовете на дърветата или сред нискостеблени храсталак, колкото римските копия, мечове и плътно прилепналата към тялото броня. Нека само римляните да удрят често, да се целят в лицата им с върховете на мечовете. Германите нямали нито кожена ризница, нито шлем, дори щитът им не бил подсилен с желязо или с кожа, а бил от раkitова върба³³, или просо тънка и цветно боядисана дъсчица. Първата им бойна редица била въоръжена с копия, но за другите оставали само обгорени отпред прътове или много къси копия. И макар че телата им да били страшни на вид и силни за кратко нападение, така издръжливостта им на рани била никаква. Без срам от опозоряване, без загриженост към вождовете, германите напускали битката и бягали, страхливи при неблагоприятните събития, при сполуки забравяли божественото и човешко право. Ако неговите войници поради тежестта на походите и плаването копнеели края на войната, нека да сложат край с това сражение. Елба вече била по-близо³⁴ отколкото Рейн и отвъд нея нямало да има война само ако го следват, който върви по стъпките на баща му³⁵ и чичо му³⁶, като победител в същите земи.

15. Възторг на войниците последвал речта на пълководеца и бил даден сигнал за битка. Арминий и останалите германски вождове не престанали да убеждават своите съплеменници, че тези римляни били най-големите бегълци от войската на Вар, които, за да не воюват повече, залитнали към бунта³⁷. Част от тези войници с гърбове, покрити с рани, други със счупени от морските вълни и бури ръце и крака, те ще се изправят пред отново

³² Т.е. около три часа след полунощ.

³³ Бот. кошничарска раkitа от върба (*Salix viminalis*).

³⁴ Т.е. няма с кого да воюват за река Елба.

³⁵ Друз Нерон Стари, починал през 9 г. пр. н.е.

³⁶ Император Тиберий.

³⁷ Тацит, *Анали*, I, 20-23.

ожесточени врагове и пред разгневените им богове, без никаква надежда за успех. Римският флот е плавал по обходен път през безбрежния Океан, за да не им се изпреди никой, докато идват, да не би да ги разбият и приклещят. Но, след като римляните вече влязат в сражение, за победените няма да има помощ от ветрове и весла. “Нека само да си припомнят римската алчност, жестокост и надменност. Какво им оставало на германите, освен да отстояват свободата си или да умрат, преди да паднат в робство?”

16. Разпалени с такива думи и настойчиво искащи сражения, германите слизат към равнина на име Идиставиз³⁸. Разположена между река Висургис и хълмове, тя има неправилна форма и различна ширина съответно с това дали бреговете на реката отстъпват, или на това пречат издатините на баирите. В тила на германите се извисявала гора с протегнати нависоко клони и с оголена почва между дънерите на дърветата. Варварската войска заела равнината и края на гората, само херуските се разположили по билата, за да връхлетят отгоре върху римляните, докато се сражават. Нашата войска се придвижвала напред така: спомагателните войски гали и германи били авангард, след тях пешаци стрелци, после четири легиона и самият Германик с две преториански кохорти³⁹ и подобрена конница. После също толкова други легиони и леко въоръжени пехотинци с конни стрелци и останалите кохорти от съюзници. Войниците били готови и подредени за бой, така че да започнат да се бият както си вървели.

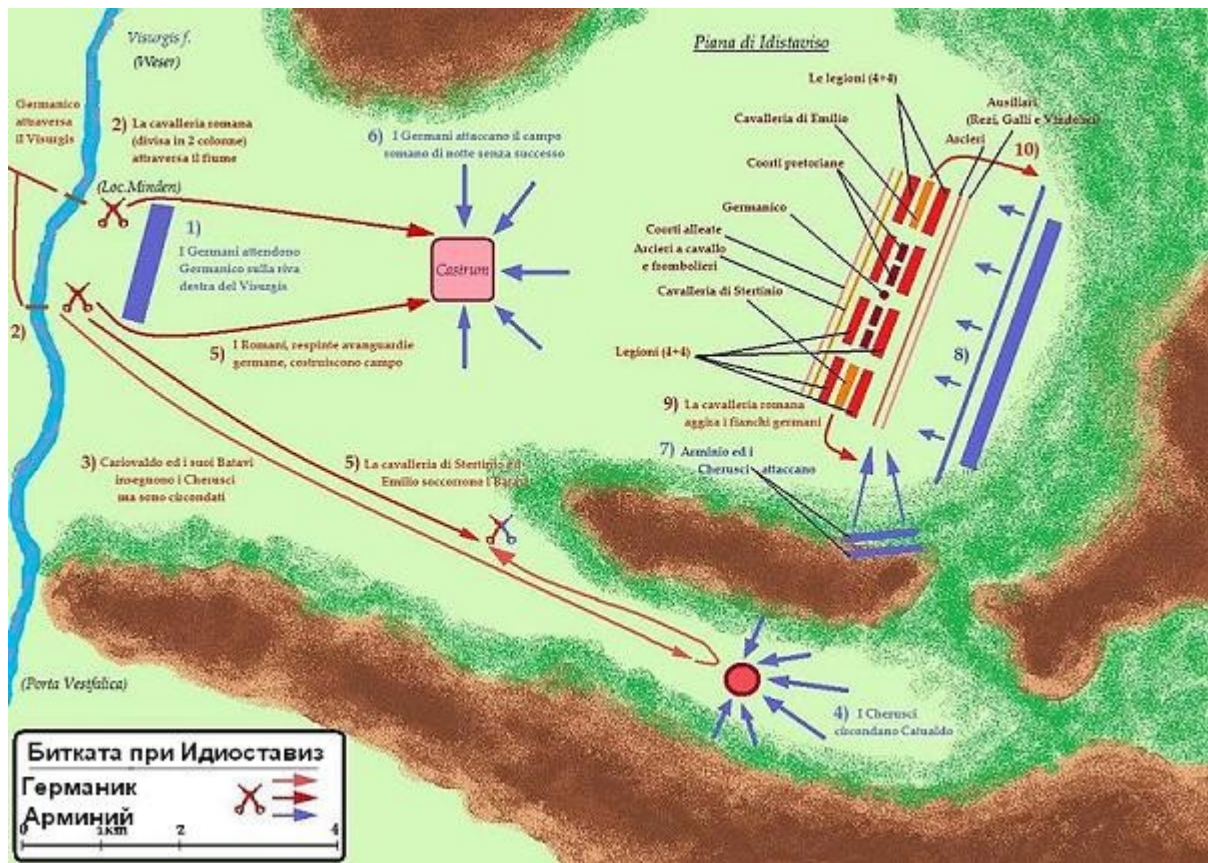

Porta Westfalica и река

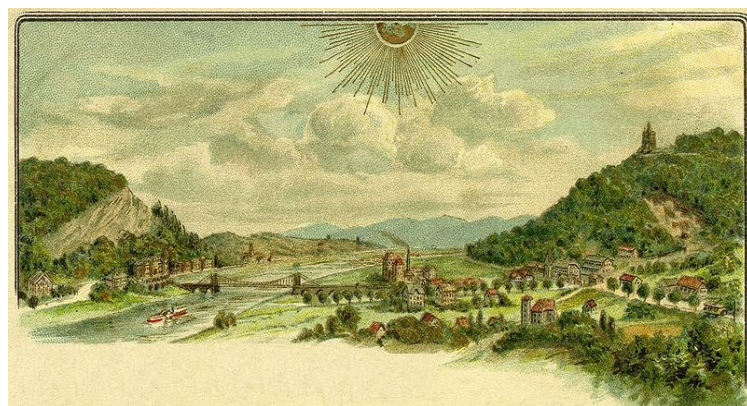
Везер

³⁸ Среща се и като Идиставизо. Равнина на десния бряг на река Везер, вероятно близо до град Порта Вестфалика. Място на паметната битка между Арминий и Германик през 16 г. Според Якоб Грим означава “Самодивска поляна”.

³⁹ Елитни части. Тацит не ни казва кога са били изпратени от Рим.

Панорамен изглед от Порта Вестфалика

Картичка от 1904 г.

17. Германик, след като видял множеството херуски, които се хвърляли стремглаво, заповядал на най-добрите от кавалерията му да ги нападнат по фланга, а на Стертиний с останалите турми да направи обход и да ги нападне в тила им, като самият той обещал, че ще появи навреме. Междувременно се случило прекрасно предзнаменование. Осем орела, забелязани да летят към гората и да влизат в нея, привлекли вниманието на пълководеца. Извикал на войниците си да продължат и да следват римските птици, истинските символи на легионите. Едновременно с това пехотата нападнала и конницата, която била изпратена напред, се спуснала в тил и по фланговете. И чудно за разказване, два вражески отряда се разбягали в противоположни посоки, тези, които били заели гората, към откритото поле, а тези, които били разположили в полето, се спуснали към гората. Херуските, които се намирали между тях, били изтласкани от хълмовете, докато Арминий, забележим сред тях заради отличителните си знаци, продължавал боя с жестове, викове и раната, която бил получил. Бил се нахвърлил на стрелците ни и щял да пробие редицата им, освен ако кохортите на ретите, венделиките⁴⁰ и галите не му се изпречили насреща. С голямо усилие на тялото и на бесния бяг на коня си направил пробив, като омазал лицето си със собствената си кръв, за да стане неузнаваем. Някои твърдят, че бил разпознат от хауките, които служели сред помощните римски войски, и го пуснали да продължи. Ингвиомер дължи своето бягство на подобна решителност или заблуда. Останалите били поголовно избити, а мнозина, опитващи се да преплуват Висургис, били разбити от стрели и силата на реката и накрая от потока бягащи и свличането на брега. Някои в своето позорно бягство се покачили по върховете на дърветата и докато се криели из клоните, след като стрелците дошли, били пронизани за забавление, други изпадали на земята, защото дърветата се изпочупили.

18. Било голяма победа и без кръвопролития за нашите войници. От пет часа сутринта до нощта враговете били избити, десет хиляди стъпки били осеяни с трупове и оръжие, като сред плячката били намерени веригите, които несъмнено германите донесли със себе си за римляните в края на сражението. Войниците на бойното поле приветствали Тиберий като император и издигнали насип, оръжията били склучени като трофей с имената на покорените племена, изписани под тях.

19. Не толкова раните, скръбта и поражението, колкото видът на този насип изпълнил германите с горест и гняв. Тези, които досега се готвели да напуснат своите поселения и да се оттеглят от другата страна на Албис⁴¹, желали битка и да грабнат оръжията. Простолюдието, първенците,

⁴⁰ Венделики или Винделики, северно племе, споменато от Страбон.

⁴¹ Река Елба, на чешки Лабе. Извират от планината Кърконоше в Судетите, влива се в Северно море чрез естуар. Дължината ѝ е 1165 км, а водосборният ѝ басейн 148 000 км².

младежи и старци внезапно се хвърлили върху римската войска и предизвикали бъркотия. Накрая избрали място, заключено между реката и горите, в което имало тясна мочурлива равнина. Дълбоко блато също заобикаляло горите, освен от една страна, където ангиварите били издигнали укрепление от пръст, с което да се отделят от херуските. Там се разположила пехотата. Конницата заела близката гора, за да се окаже в тила на легионите, когато те навлязат в гората.

20. Всичко това било известно на Германик. Той знаел техните планове, разположението им, каквото се виждало и каквото било скрито и се подготвял да обърне военната хитрост на враговете срещу самите тях. Възложил на легата Секст Губерон конницата и равнината. Пехотата разположил така, че част от нея да навлезе през равнината, а другата да изкачи насипа, който ги разделял. За себе си избрал трудните неща, останалите предоставил на легатите си. Тези, на които се паднала равнината, лесно направили пробив. Онези, които трябвало да шурмуват насипа, се натъкнали на тежки удари отгоре като че ли изкачвали крепостна стена. Пълководецът видял, че този ръкопашен бой е неравностоен и след като отдалечил на малко разстояние легионите си, наредил на прашкарите и стрелците да изстрелят залп от стрели и да разпръснат врага. Метателните съоръжения изстреляли копия и колкото по-видими били защитниците на насипа, толкова повече рани понесли те. Германик пръв, след като овладял отбранителния насип, с няколко преториански кохорти се насочил към горите, където се водел ръкопашен бой в теснините. Блатото било в тила на врага, а реката и планините ограничавали римляните – и за двете войски изходът бил един – надеждата била само в мъжеството, спасението зависело само от победата.

Гай Корнелий Тацит (ок. 55-120)